

се сочувани писмени документи, а имајќи го пред вид начинот како биле организирани администрацијата и стопанството во тоа време, микенските плочки со линеарно В писмо пружаат многу повеќе податоци отколку што на прв поглед изгледа дека содржат. Издавачите на оваа книга се истовремено и организатори на спомнатиот колоквиум со иста концепција. Неоспорно голема е нивната заслуга како за организирањето на научниот собир, така и за редигирањето на овој зборник со високи квалитети што ќе им послужи корисно на мнозина заинтересирани за оваа проблематика.

Примено 15. VIII 1985.

П. Хр. Илиевски,
Филозофски факултет, Скопје.

ADRIANA QUATTORDIO MORESCHINI, *Le formazioni nominali greche in -nth-*, Edizioni dell' Ateneo, Incunabula Graeca vol. LXXXIII, Roma 1984, pp. 117,8°.

Книгата содржи три основни дела: а. Елементот *-nth-* во историјата на главните теории за предгрчкиот супстрат. б. Иследување на одделни примери со овој суфикс и с. Заклучоци.

Најважните студии за предгрчкиот слој, од кој се останати елементите *-nth-* и *-s(s)-*, се разгледани хронолошки почнувајќи од Pott (1853), па преку Kretschmer до современите иследувачи: В. Георгиев, Devoto, Brandenstein, R. L. Palmer, Heubeck, Hester, Doria и др. Нивните тези се групирани според основните теории: медитеранска, пелазгиска, анатолиска. Од библиографските податоци, иако неполни, може да се види огромната литература посветена на оваа проблематика во последниве 130 години. Излагајќи ги мислењата на претставниците од спомнатите теории авторот постапува објективно без да се изјаснува дали нив ги прифаќа или не. При конфронтирањето, пак, на нивните мислења за потеклото на зборовите со суфиксот *-nth-*, проблемот се покажува со сета негова острина. Додека едни наоѓаат дека формите му припаѓаат на неиндоевропски јазик (на пр. Kretschmer до 1925), други ги објаснуваат со и. -е. етимологији, поврзувајќи ги со некој балкански јазик — пелазгиски (В. Георгиев), или илирски (Bonfante и др.), или пак малоазиски (L. R. Palmer, E. Laroche, A. Heubeck и др.) — лувиски, ликиски, хетитски, каде што се среќаваат многубројни паралели со *-nd-*, *-nt-* : *-nth-* и *s(s)-*.

Во последно време нова светлина на проблемот фрлија текстовите пишуваани со линеарно В писмо. Забележително е дека плочките од Кнос содржат значително поголем број предгрчки топоними (две третини) отколку оние од Пил (само една третина од сите документирани). Но има извесни разлики во географската распространетост на суфиксите *-nth-* и *-s(s)-*, како што одбележа и М. Doria. Во кноскиот архив можат да се откријат три апелатива со *-nth-* (*asaminthos*, *labirinthos* и *sminthos*), а само еден топоним директно посведочен и четири посредно. Во Пил, меѓутоа, има пет директно и пет посредно документирани топонимски форми на *-nth-*. Поинаков е случајот со суфиксот *-ss-* во топонимијата: Додека во Пил се јавува само една директна и четири посредни форми, во Кнос има единаесет директни и шест посредни. Поголемата продуктивност на *-ss-* во кноскиот архив се забележува и од фактот што може да се следи образувањето на топоними од антропоними со овој суфикс, на пр. *Ja-ru*: Ἰάλυρος, *Tu-ri*: Τύλιρος, па може да се допушти и Κνωσός од личното име Κνώς.

Прегледот го завршува со илирската теза на Bonfante, кој наоѓа дека имало две илирски инвазии во Грција: една предмикенска и втора заедно со дорската, кога биле разрушени и микенските дворци. Во времето меѓу првиот и вториот бран на тие наезди, во илирскиот се јавила дезаспирација на суфиксот

-nth- во *-nt-*. И Quattordio, како и Kretschmer, смета дека суфиксот *-nth-* не може да се оддели од елементот *-nt-*, кој исто така често се среќава, и во имиња на места од Мала Азија, на пр. Βερέκυντες (племе во Фригија) сп. со Βερέκυνθος (планина на Крит) и др.

Во вториот, најопширен дел (стр. 27—100) се разгледуваат 50 примери со суфиксот *-nth-*. Преку систематска фонетска и морфолошка анализа, прифаќајќи го идентитетот на суфиксот *-nth-* во грчкиот со анатолското *-nd-* и *-nt-*, служејќи се при тоа со компаративниот метод, авторот се обидува да ја открие семантичката вредност на суфиксот. Компаративниот материјал покажува дека најголем број паралелни форми се откриваат во јазиците од Мала Азија и Предниот Исток (сп. семитските заемки *μίνθη*, *μίνθος*). При тоа Кападокија се јавува еден вид како епицентар од каде што започнува ирадијацијата на најголем број вакви форми.

Паѓа в очи дека од разгледаните 50 примери со *-nth-* во грчкиот, дваесеттина, кои спаѓаат меѓу најархаичните, се јавуваат и во микенските плочки, сп. *A-ma-ru-ta*, лично име *Amaranthas*, *A-ma-ru-to/de* топоним *Ἀμαρυθός*; *a-sa-mi-to áσάμιθος*; *Da-ri-2-ri-to-jo laburinthos*; *E-ru-ma-to/O-ru-ma-to O-ru-ma-si-jo, E/Orumantnos*; *Ko-ri-si-jo, Ko-ri-to* Κόρινθος; *mi-ta μίνθη*; *O-ro-ti-jo* Ὀρόνθιος; *Pa-ra-ti-jo, Pa-ra-to Phalanthos*; *Pe-ri-te-u* Περινθεύς; *Ra-su-to Ra-su-ti-jo* Ρασύθιος; *Sa-me-ti-jo Σάμιθος* (малу веројатно); *Si-mi-te-jo* Σίμιθεύς; *Za-ku-si-jo/-ja* Ζακύνθιος Ζάκυνθος. Кон овие треба да се додадат уште и *Au-wi-jo-to* Ἴαυθός *Pi-ri-te-u*, веројатно *Plintheus* и други недокументирани во грчкиот од првиот милениј пред н.е.

По прегледот на одделните форми, на крајот во одделот за Заклучоците (101—108 стр.) се истакнува комплексноста на проблемот со суфиксот *-nthos/-nth-*, којшто во извесни случаи алтернира со *-thos/-tha*, како и тешкотијата да се направи некаква прецизна класификација на примерите. Сепак, сумирајќи ги резултатите од иследувањата, авторот установува дека има форми позајмени од предгрчкиот супстрат, а има и хибридни образувања од грчки основи со предгрчкиот суфикс. При тоа констатира дека *-nth-*, којшто е заеднички елемент во двете групи, не е секогаш првобитен суфикс, а во некои случаи тој ѝ припаѓа на основата.

Грчките форми со *-nth-* ги распределува во три категории: 1. апелативи, кои се делат на неколку подгрупи: фитоними, имиња на животни и термини за предмети во општа употреба; 2. топоними и 3. антропоними. Класификацијата е претставена и на еден табеларен преглед на стр. 99—100. Во заклучоците забележува извесна соодветност меѓу фитонимите и топонимите во чија основа лежат зборови за кои нема индоевропска етимологија. Тоа јасно укажува на фактот дека Грците, во моментот кога ги усвојувале зборовите на медитеранската флора, ја усвоиле и топонимијата поврзана со таа флора. При тоа посебно се запира на фитонимите *μίνθη*, *ἔλυνθος*, *ὑάκυνθος*, кои служат и како особни имиња сврзани со митот и ритуалот од примитивен тип, имено метаморфозата во растенија, што ги наследиле од други народи.

Наоѓа дека антропонимите поретко се изведуваат од топоними отколку од апелативи и затоа смета дека личното име *Pe-ri-te-u* не е од топонимот Πέ(τ)ρινθος, а од апелативот *περίνθη*. На ист начин е објаснето и личното име *Si-mi-te-u* Σίμιθεύς. Треба, меѓутоа, овде сепак да се води сметка дека со суфиксот *-eus* се прават и етници, а овие често служат и како антропоними.

Тврди дека уште поретко се образуваат топоними од антропоними. Таква омонимија се објаснува со односот меѓу херојот-епоним и името на местото, што е обична појава во ономастиката, посведочена и во грчкиот со многубројни народни етимологии. Нормалниот развој е апелатив > топоним > антропоним, во што се одразува и една културна положба во која се нашле Грците кога се населиле на Балканот.

Установува дека на *ἄσάμιθος*, (*σμήρινθος*, *πλίνθος*) не им соодветствувале ни топоними ни антропоними. Грците ги усвоиле овие називи заедно со предметите со кои се служеле. Сепак треба да се забележи дека од именката *πλίνθος* има изведен термин за занимање којшто можел да се употреби и како антропоним, сп. *pi-ri-te-u*, веројатно Πλινθεύς.

Посебно внимание им е посветено на акузативските форми $\tau\epsilon\acute{\iota}\rho\iota\nu\theta\alpha$ $\tau\acute{\iota}\rho\iota\nu\theta\alpha$, $\mu\acute{\eta}\rho\iota\nu\theta\alpha$ кои не можат да се вклучат во парадигмата меѓу другите форми од суфиксот *-nthos*. Во врска со ова прашање авторот го прифаќа објаснувањето на Fick дека се тие аналогни образувања наспроти адвербите со суфиксот *-tha* ($\mu\acute{\iota}\nu\nu\theta\alpha$, $\psi\acute{\alpha}\iota\nu\nu\theta\alpha$, $\delta\lambda\acute{\iota}\gamma\iota\nu\theta\alpha$), додаден на *-n-* основи, та изгледаат како акузативи. Формата $\tau\epsilon\acute{\iota}\rho\iota\nu\theta\alpha$ дава основа да се реконструира и ном. * $\tau\epsilon\acute{\iota}\rho\iota\nu\varsigma$, како $\tau\acute{\iota}\rho\iota\nu\varsigma$, особено кога се има пред вид документиранитов генитив $\tau\epsilon\acute{\iota}\rho\iota\nu\theta\omicron\varsigma$. Авторот сепак смета дека во овие форми елементот *-nth-* не бил првобитно суфикс, а бил образуван на сличен начин како адвербите со *-tha*.

Како и Belardi, суфиксот *-nth-* авторот го сведува на елементот *-th-*. Повод за тоа му даваат двојните форми од типот на $\alpha\lambda\gamma\iota\nu\theta\omicron\varsigma$: $\alpha\lambda\gamma\iota\theta\omicron\varsigma$, $\gamma\acute{\alpha}\lambda\iota\nu\theta\omicron\varsigma$: $\gamma\acute{\alpha}\lambda\iota\theta\omicron\varsigma$, $\tau\acute{\epsilon}\rho\mu\iota\nu\theta\omicron\varsigma$ $\tau\acute{\epsilon}\rho\mu\iota\theta\omicron\varsigma$: $\kappa\acute{o}\rho\iota\nu\theta\omicron\varsigma$: $\kappa\acute{o}\rho\iota\theta\omicron\varsigma$ и др. При една споредба на формите со и без назал открива поголема фреквентност на оние со *-inth-*, *-unth-* над *-ith-*, *-uth-* и обратно: *-ath-* е пофреквентно отколку *-anth-*. Наоѓа дека ослабувањето на назалот пред консонант е особено на повеќе медитерански и малоазиски јазици. Но и во грчкиот тоа имало на што да се потпре, — имено по аналогија на *-atos* од *-ytos*.

Кај апелативите на *-nth-* наоѓа колективно значење: фитонимите и зоонимите означувале цели серии од ист вид на растенија и животни. Такво значење особено јасно се гледа кај $\pi\alpha\lambda\acute{\alpha}\theta\eta$ 'колач' (од пресувани смокви), $\alpha\mu\alpha\theta\omicron\varsigma$ 'песок, прав'. Колективно значење, навистина, може да се допушти и во $\lambda\alpha\beta\acute{\upsilon}\rho\iota\nu\theta\omicron\varsigma$ ако се поврзе со $\lambda\alpha\acute{\upsilon}\rho\alpha$ 'подземен ходник' (Güntert), што е помалу веројатно од старата етимологија која го поврзува зборот со $\lambda\acute{\alpha}\beta\upsilon\rho\upsilon\varsigma$ 'двојна секира', чиј знак се наоѓал насекаде во дворецот. Обидот да се открие колективно значење и во $\acute{\zeta}\sigma\acute{\alpha}\mu\iota\nu\theta\omicron\varsigma$ ('божем место каде што се наоѓале садови за бањање') е очигледно претеран.

Колективното значење на зборови со овој суфикс го поткрепува и со малоазиските форми на *-anda/ -anta*, на пр. *Arinnanda* 'планина на (со) потоци', $\theta\lambda\iota\nu\theta\omicron\varsigma$ (место 'каде што расте $\theta\lambda\iota\nu\theta\omicron\varsigma$, -οι 'диви маслини'). $\Sigma\mu\acute{\iota}\nu\theta\eta$, град чие потекло се доведува во врска со $\sigma\mu\acute{\iota}\nu\theta\omicron\varsigma$, -οι 'полски глумци', $\text{Α}κ\alpha\nu\theta\omicron\varsigma$ 'месност покриена со хомонимо растение — акации' и др.

Заклучува дека суфиксот *-nth-* во грчкиот води потекло од два анатолски суфикса: а. за колектив на општи имиња и б. за образување топоними. Фузијата на овие два суфикса довела до едначење по форма на апелативот и топонимот. Откако се оформил овој тип, во грчкиот тој станал продуктивен, а суфиксот се давал и на несоодветни апелативи.

Потеклото, функцијата и семантичката вредност на *-nth-* претставува еден од најкомплицираните проблеми во грчката лексикологија. Решавајќи го овој проблем, авторот се обидува да ја открие не само лингвистичката, туку и културната предгрчка историја. Синтезирајќи ги резултатите од досегашните студии по ова прашање, во заклучоците авторот пројавува и извесен самостоен однос, но како што напоменува и самиот во почетокот (Предговорот), при ваква сложена проблематика секој заклучок има карактер само на хипотеза.

Технички книгата е многу добро опремена. Анализираниите примери, подредени по азбучен ред, лесно се наоѓаат, а подробните индекси на крајот уште повеќе го олеснуваат користењето на студијата.

Примено 25. I 1985.

П. Хр. Илиевски,
Филозофски факултет,
Скопје.